

Walter J. Ciszek SJ

Daniel L. Flaherty SJ

S BOHEM V RUSKU

Více než 20 let působení
amerického jezuity v sovětských lágrech

Paulínky

V rukou NKVD

Nejprve mě drželi v nápravném zařízení pro mladistvé v Čusovoji – ve starém osmipokojovém domě, který teď sloužil jako vězení. Té noci zatkli tolik lidí, že vězeňské cely byly přeplněné. Dozorce, který měl službu, pečlivě prohlédl můj majetek a zapsal jej do knihy. Vyfotografovali mě – zepředu i z profilu – a odvedli do cely, což byl jeden z pokojů o rozměrech cca 3 × 3 metry, kde se již tísnilo pětadvacet nebo třicet mladíků ve věku od deseti do sedmnácti let.

V malé, přeplněné místnosti bylo horko k udušení a většina kluků na sobě neměla víc než krátké kalhoty. Cítil jsem se trapně, když mě mezi ně vtěsnali, ale musel jsem to nějak zvládnout. „*Zdravstvujte!*“ řekl jsem s opatrným úsměvem hochům, kteří na mě hleděli s nedůvěrou. Sáhл jsem do kapsy a starším chlapcům nabídl dva balíčky *machorky* (tabáku). S radostí je přijali.

„Za co sedíte, báťuško?“ vyhrkl menší mladík s baculatými tvářemi a s projasněnými očima.

„Podle nich jsem německý špión,“ odpověděl jsem a vyprávěl jim, jak mě zatkli.

Když se dost nachechtali „nitroglycerinu“ a výrobě „bomb“ ze zubního prášku, stali se z nás přátelé. Ten menší černovlasý kluk s jiskrou v oku, který mě nazval „tatíkem“, byl zjevně vůdčí osobností celé té skupiny. Jmenoval se Váňa a vypadalo to, že se příběhem o mém zatčení fakt dobře baví. Hned všem oznámil, že kdyby se mě kdokoli pokusil nějak obtěžovat, bude mít co do činění s ním.

Všichni se chovali přátelsky, na mou počest dokonce předvedli malé vystoupení: každý z nich vyprávěl nějaký vtíp nebo příběh, většinou dost sprostý, a zazpívali několik lechtivých písniček. Bral jsem to ale jako důkaz přízně a přijetí do party. U večere mi dali jako prvnímú miskú kaše, než si mezi sebe rozdělili zbytek, a večer mi přidělili to nejlepší místo na spaní.

Brzo ráno mě vyvolali z cely a poslali přísně střeženým vlakem do oblastního vězení v Permu. Zde si mě znovu vyfotili, ostříhali mě dohola, odšivili a potom zavedli do cely velké asi 10 × 10 metrů. Když jsem tam ráno přišel, bylo v ní pět lidí, ale za soumraku se v ní tísnilo přes sto vězňů.

Po německé invazi Rusové zatýkali každého, kdo působil jen trochu podezřele. Nakolik jsme mohli usoudit ze srovnání svých příběhů, zdálo se, že postupují podle již připravených seznamů. Byli mezi námi učitelé, řadoví dělníci, nižší vládní úředníci, právníci i několik vojáků – zřejmě každý, koho považovali za bezpečnostní riziko, nebo kdo vědomě či nevědomky upadl natolik v nemilost, že se jeho jméno ocitlo ve spisech NKVD. Například Martin, muž středního věku, zaujímal velmi zodpovědné postavení v jedné automobilce v Permu, jenže ve 30. letech sympatizoval s Trockým – a nyní za to platil.

Jak den postupoval a počet vězňů narůstal, cela se proměnila v hotové peklo. Vězni byli pochopitelně napjatí a popudliví, hádky propukaly jen proto, že někdo nedopatřením štouchl souseda loktem do žeber. Pozdě odpoledne strčili do cely mladíka se zrzavými vlasy, který o sobě prohlašoval, že je Tatar, a měl s sebou dva bochníky chleba. Když se o ně odmítl rozdělit, několik lidí mu začalo rvát chleba násilím, zatímco on ječel

a nadával. Aby ho utišili, kdosi mu přehodil přes hlavu deku a pak ho nemilosrdně bili, dokud nepřestal křičet. Nikdo s ním neprojevil sebemenší soucit. Ti, kdo stáli kolem něj, mu řekli, že dostal, co mu patří: zkrátka ve vězení se máš dělit.

První den jsme nedostali nic k jídlu, protože zatčených přibývalo tolik a takovým tempem, že nestíhali zajistit pro ně stravu. Později jsme už dostávali jídlo třikrát denně. Ráno nám dávali 600 gramů chleba na osobu, trochu horké vody a dvě kostky cukru. V poledne jsme dostali půl litru polévky a večer dvě nebo tři lžice kaše. To byl předepsaný příděl, ale ne vždy se každému podařilo získat svůj díl. Dozorci totiž prostě strčili do místnosti kbelíky s jídlem a zůstalo na věznicích, aby si ho rozdělili.

Pobyl jsem na tomto místě téměř dva měsíce. Cela byla soustavně přeplněná, osazenstvo se však neustále měnilo. Nikdy jsme se nedozvěděli, co se stalo s těmi, které si zase odvedli, ale pořád se mluvilo o hromadných popravách, což vězně děsilo. Martin, ten někdejší trockista, se ke mně jednou odpoledne po výslechu prodral a dal mi kousek chleba, který si schoval od snídane. „Na, to je pro tebe,“ řekl mi. „A jestli se odtud někdy dostaneš, zkus najít moji ženu. Já už vím, že budu zastřelen.“ Večer ho skutečně vyvolali z cely a už se nevrátil.

Samozřejmě tu neexistovalo soukromí, a to ani k vykonání přirozených potřeb. Každý večer nás po hloučcích odváděli na vězeňské toalety, ale jinak jsme museli používat zakrytý sud přímo v cele. Nesnesitelně to tam páchlo. Také nás každé odpoledne po skupinách vyváděli asi na dvacet minut na procházku po dvoře. Jinak jsme byli po celý den i noc namačkaní jako sardinky:

nebylo tam dost místa ani k tomu, abychom se natáhli na zem a spali. Pokud člověk stál o trochu soukromí, nezbylo mu než stáhnout se do sebe, jak to mnozí dělali, nebo se bavit s jedním či dvěma spoluvězni a snažit se ignorovat, co se děje kolem.

Čas od času dozorce vyvolal nějaké jméno a dotyčného si odvedl. Někdy už se ten člověk nevrátil, ale častěji šlo jen o předvolání k výslechu. Někteří se po návratu rozplakali, jiní zuřili, další byli úplně zničení, někteří zbití do krve. Ti, kteří už věznění přežili v rámci dřívějších čistek, ochotně rozdávali rady, jak se u výslechu chovat, co říkat a neříkat. Brzy jsem však zjistil, že všechny rady jsou málo platné, jakmile člověk vstoupí do výslechové místnosti. Mohlo se stát, že jste se vrátili s tím, že jste nic neprozradili – ale nikdy jste se nevraceli klidní a spokojení.

V Permu jsem byl poprvé důkladně vyslýchán. Hned druhý den mě dozorce vyvolal a vedl mě chodbou do malé kanceláře. Nepůsobila ani příjemně, ani děsivě – stál v ní jen holý pracovní stůl pro vyšetřovatele, dvě židle a železná kartotéka. Vyšetřovatel byl vysoký, černovlasý muž s jemnými rysy – snadno byste si ho mohli splést s nějakým vědcem. Jednal se mnou poklidně a rozvázně. Vyjadřoval se přesně – zjevně se na mě dobře připravil. Také však uměl jadrně klít, čemuž jsem nedokázal přivyknout – pokaždé to se mnou šublo, ať jsem to slyšel sebečastěji.

Vybídl mě, abych si sedl, pak se odmlčel a pročítal nějaké papíry. Konečně vzhlédl a tiše se zeptal: „Kdo jste?“ Začal jsem odříkávat svůj příběh o Polákovi Lipinském. Mávl netrpělivě rukou, jako by chtěl smést veškerou přetvářku ze stolu. „Ne, ne,

ne,“ zakroutil hlavou. „Vy nejste žádný Lipinski, nejste Rus ani Polák. Jmenujete se Ciszek, jste kněz a vykonáváte špionáž pro Němce. Proč nám o tom všem neřeknete?“

Zůstal jsem jako omráčený. Rád bych tehdy věděl, jak dlouho to všechno vědí a jak dlouho jsem byl pod drobnohledem. To, že jsem kněz, se mohli dozvědět od některého Poláka v nemocnici v Čusovoji, ale jak zjistili moje jméno? Našli snad způsob, jak rozmluvit Nestrova? A pokud ano, kolik toho vůbec vědí?

Vyšetřovatel viděl, že dosáhl očekávaného účinku, a usmál se. „Vidíte, víme o vás všechno. Tak proč nám neřeknete pravdu?“

„Dobrá,“ odpověděl jsem. „Popravdě ale nejsem německý špión.“

Místo odpovědi vstal a přistoupil ke kartotéce. Z vrchní zásuvky vyňal dvě láhve vína, sáček se zubním práškem, ruličku bavlny a pár listů papíru nalezených při prohlídce našeho pokoje v Čusovém. Neříkal nic, ale jednu věc po druhé kladl teatrálně na stůl.

Pokud čekal, že mě tím zdrtí, musel být zklamán. Teď jsem se pousmál já.

„Popíráte, že vám to patří?“ zeptal se konečně.

„Ne, jsou to moje věci.“

„Jak tedy můžete popírat, že jste německý špión a sabotér?“

Vyprávěl jsem mu celý příběh: jak jsem si v Čusovoji koupil prášek na čištění zubů, jak jsem v táboře učil malého chlapce azbuku a psát písmena. Chce-li vyšetřovatel hledat v těch znacích na papíře něco tajemného, je to jeho věc, ale každý vidí, že to psalo dítě. „A pokud jde o ten váš nitroglycerin,“ pokračoval jsem, „klidně se ho můžete napít. Je to mešní víno.“

Beze slova odsunul láhve a balíčky na kraj stolu a začal mi klást další otázky. S kým jsem byl ve spojení? Jaké informace jsem dodával Němcům? Jestliže nejsem špión, tak proč jsem cestoval pod falešným jménem? Kdo je Nestrov? (Takže o něm *opravdu* věděli.) Jsou Fuchs, Valerij a Janocz také členy špionážní sítě? Kam všude jsem jezdil, když jsem řídil nákladní auto v Teplé Goře? Jak jsem dostával zprávy z Německa? Co vím o německých plánech na invazi?

Alespoň hodinu mi pořád dokola kladl tytéž otázky – jako pes, který se točí za vlastním ocasem. Občas si na kus papíru před sebou něco napsal. Nakonec jsem mu řekl, že doopravdy nejsem německý špión, ať už to přijme jednou provždy, a jestli se mu můj příběh nelíbí, může si vytvořit nějaký vlastní, když teď zná všechna „fakta“. Nato udeřil rukou do stolu a zavolal dozorce, který stál za dveřmi. Na vteřinu jsem propadl panice: napadlo mě, že mě nechá zastřelit. Ale on mu jen přikázal, aby mě odvedl zpátky do cely. Výslech skončil, měl jsem však o čem přemýšlet.

Tak začala dlouhá série výslechů, které trvaly po celou dobu mého pobytu v Permu. Někdy si mě předvolali dvakrát denně, jindy vůbec. Výsledky trvaly různě dlouho, mohla to být jen hodina, ale i celý den – nicméně otázky zůstávaly nezměněné. Občas jsem musel celé hodiny sedět rovně jako svíčka na kraji židle, a když se vyšetřovateli moje odpověď nelíbila, vrazil mi takovou facku, až jsem vzal druhou o podlahu.

Dvakrát nebo třikrát během věznění v Permu mě vyšetřovatel nechal odvést dvěma dozorci do vedlejší místnosti s polstrovanými stěnami. Tam mě „zpracovávali“ gumovými obuškami,

bili mě do týla, a když jsem se pokusil sklonit hlavu, dostal jsem drtivý úder do tváře. Tyto procedury byly bolestivé, avšak nikdy netrvaly déle než několik minut. Cílem nebylo donutit mě vypovídat – nekladli mi při tom žádné otázky –, ale jen mě psychicky oslabit, abych ze strachu před bitím lépe spolupracoval s vyšetřovatelem.

Několikrát mě také neodvedli zpět do velké cely, ale vsadili mě do malé černé kobky podobné krabici, kde panovala taková tma, že jsem neviděl doslova nic, a bylo tam horko k zalknutí. Někdy jsem tam strávil jen hodinu, jindy celou noc. Řekli mi vždy, že tam mám znovu přemýšlet o kladených otázkách a o svých odpovědích, jestli si nevzpomenu na nějaké další „pravdivé detaily“.

V průběhu těchto výslechů se ukázalo, že znají přesně mou identitu. Vědí, že jsem americký kněz, jezuita, který studoval v Římě, následně pobýval ve Lvově a pronikl do Ruska na polský pas. Skutečnost, že moje polské dokumenty jsou falešné, je z nějakého důvodu nezajímala. Zmiňovali se o tom jen zřídka, a když už na to přišla řeč, odbyli to mávnutím ruky. Stále tvrdili, že jsem německý špión – popřípadě že v tom má zřejmě prsty i Vatikán –, a chtěli znát podrobnosti mé špionáže. Na ničem jiném jim nezáleželo, s ničím jiným se nespokojili.

Jednou v srpnu časně zrána vstoupil do cely dozorce a zpěvavě vyvolal mé jméno. Povzdychl jsem si v očekávání dalšího marného kola vyšetřování a odpověděl jsem: „Zde!“

„Pojďte se mnou,“ vyštěkl, „a vezměte si všechny své věci.“

To mě zaskočilo. „Všechny své věci“ znělo jako dobrý vtíp, protože to znamenalo jen bundu a špinavé oblečení, které jsem

měl od začátku na sobě, nepočítaje ušmudlaný kousek chleba, který jsem si schovával od snídaně.

Stáří mazáci se hned nahrnuli kolem mě. „To znamená, že se dostaneš ven,“ říkali. „Ty šťastlivče!“ Prosili mě, abych zašel na tu či onu adresu a pokusil se navázat kontakt s jejich ženou nebo rodinou, nebo aspoň informoval jejich blízké, kde jsou a že jsou ještě naživu. Slíbil jsem udělat, co bude v mých silách, a odšouřal jsem se ke dveřím omámený nenadálým štěstím. Sotva jsem dokázal uvěřit, že se to děje právě mně.

Dozorci mě vedl dlouhou chodbou a poté dolů do suterénu, kde mě zavřel do místnosti, kterou jsme nazývali „klec“, což byla malá cela s jedním okýnkem v horní části dveří, používaná k odbavování vězňů při příchodu do vězení nebo při odchodu z něj. Než zavřel dveře, položil mi dvě obvyklé identifikační otázky: „Vaše jméno?“

„Lipinski, Vladimir Martinovič.“

„Kdy jste se narodil?“

„4. listopadu 1910.“ (To bylo datum narození, které jsem užíval pro Lipinského).

Zavřel dveře, ale za okamžik byl zpátky a podal mi bochník chleba – celý pecen, asi kilo a čtvrt – a šest čajových lžiček cukru v papírovém kornoutku. S úžasem jsem zíral na tolik chleba a hned jsem se do něho s chutí pustil, aniž bych se zatěžoval přemýšlením, co to má znamenat.

Snědl jsem téměř půl bochníku, když se dveře opět otevřely a dovnitř vstoupili tři muži – mladý černovlasý poručík v uniformě NKGB (odštěpené od NKVD v roce 1941, po začátku války, jako zvláštní útvar státní „bezpečnosti“) a dva urostlí

mladí strážní v obyčejných khaki uniformách. Poručík znovu zopakoval obvyklou proceduru: „Vaše jméno?“

„Lipinski, Vladimir Martinovič.“

„Datum narození?“

„Dne 4. listopadu 1910.“

„Z čeho jste obviněn?“

„Článek 58 lomeno 10, odstavec 2.“¹⁸

„Půjďte s námi,“ přikázal.

A tak jsem opustil permskou věznici. Poručík šel přede mnou, dva ramenatí strážní za mnou.

Zavedli mě k dodávce, která už čekala na vězeňském dvoře. Vůz byl bez oken, uprostřed měl uličku a na každé straně byla kovová klec právě tak pro jednoho člověka. Prostor v kleci stačil sotva k stání, sedět se tam nedalo. Motor nastartoval a rachotili jsme pryč; auto poskakovalo a naráželo na nerovnosti: narážel jsem na stěny klece jako kulička v herním automatu. Jeli jsme snad čtvrt hodiny, když jsme náhle prudce zabrzdili, až to se mnou mrštilo o přední stěnu. Slyšel jsem hlasy strážných a poručíka, jak někomu podává hlášení.

Konečně se dveře otevřely a poručík opět zopakoval rutinní kontrolní proceduru: jméno, datum narození, obvinění. Tentokrát si mé odpovědi ještě zkontroloval podle nějakých papírů. „V pořádku,“ prohlásil, když odemylal dveře klece, „vystupte si!“

18 Číslo označují článek, bod a odstavec trestního zákoníku, na jejich základě byl vězeň obžalován nebo odsouzen; článek 58/10, odstavec 2 bylo onačení pro „agitaci s úmyslem podvracení“ (pozn. red.).

Protáhl jsem se za ním úzkou uličkou a seskočil z korby. Oba strážní se okamžitě srovnali za mnou a poručík nás vedl na nástupiště permského nádraží. „Držte se za mnou v těsné blízkosti a nerozhlížejte se,“ sykl jen na půl úst.

Sešli jsme na konec nástupiště. Překvapilo mě, že tam už stojí můj kufr. Zastavili jsme. „Posadte se na kufr a buďte zticha,“ přikázal poručík. K tomu znovu dodal: „Nerozhlížejte se!“

Sedl jsem si na zavazadlo a žárlivě svíral svůj chléb a cukr. Náhle jsem zaslechl, jak se k nám někdo rychle blíží. Mimoděk jsem se ohlédl a spatřil siluetu muže – vypadal jako Nestrov –, jak ho kdosi prudce postrkuje dál. Strážný ihned zařval: „Neohlížet se!“ Otočil jsem tedy hlavu zpátky a zadíval se opět na koleje. Na nástupišti stáli další lidé, kteří zvědavě zírali mým směrem, ale když jsem se na ně podíval, uhýbali očima. Na poručíkův rozkaz jeden ze strážných odešel cosi zařídit. Neměl jsem představu, kam pojedou a proč; popravdě řečeno se v tu chvíli veškerá má pozornost soustředila na ten bochník chleba a trochu cukru.

Když k našemu nástupišti přistavili vlak, strážní mě postrčili ke dveřím jednoho vagónu a znovu zopakovali příkaz „Nerozhlížejte se!“ Vůz, do něhož jsme nastoupili, byl běžný osobní vagón evropského typu, plný až na poslední kupé, v němž seděly dvě dívky. „Stoj!“ přikázal mi poručík, načež vešel do kupé a řekl dívkám, aby si našly místo jinde. Popadly zavazadla a spěšně odešly. Příslušníkovi NKGB tehdy nikdo neodporoval.

Poručík mi přikázal, abych si sedl do rohu k oknu, a jeden ze strážných hodil můj kufr na horní polici. Sesunul jsem se k oknu a svíral v náručí svůj drahocenný bochník chleba. Jeden

ze strážných si sedl vedle mě, druhý se posadil do protějšího rohu; poručík zůstal venku na chodbičce. Protože to už zjevně nikomu nevadilo, podíval jsem se oknem ven. Byl to můj první kontakt s vnějším světem po dlouhé době, i když jen z okna vlaku, a přišlo mi to až neskutečné, skoro jako bych sledoval nějaký film.

Vlak vychrlil dva oblaky kouře a pomalu se rozjel. Nevěděl jsem jistě, kterým směrem jedeme; dávno jsem ztratil orientaci. Krajinu jsem nepoznával, takže jsem alespoň věděl, že se nevracíme do města Čusovoj. Názvy měst po cestě – Krasnokamsk, Vereščagino, Kez, Balezino, Glazov, Jar – mi sice byly trochu povědomé, ale teprve když jsme na druhý den dorazili do Kirova, nabyl jsem jistoty, že jedeme na západ směrem k Moskvě.

Po chvíli jsem si opřel hlavu o okenní rám, jako bych spal, a začal se modlit. Vnitřní modlitba byla tím, co mě až dosud drželo nad vodou; díky ní jsem nikdy neztratil odvahu. Dodávala mi sílu během dlouhých nočních hodin, kdy se nedalo spát, ať už v permské věznici, nebo předtím v lágrech v Čusovoji a v Teplé Goře. Znovu jsem vzpomínal na svůj pobyt v dřevařských táborech a na svou první cestu vlakem na Ural. Připomínal jsem si důvody, proč jsem zde, a své rozhodnutí, že bez ohledu na důsledky budu vše, co dělám, činit jen pro Boha: On se o mě postará. Myšlenka, že jakkoli si mohu připadat osamělý, nikdy nejsem sám, mi teď dodávala odvahu.

Poručík trávil většinu času na chodbičce. Když jsme vjížděli do měst na trase, vystupoval z vlaku, aby se prošel po nástupišti, občas se zastavil a koupil si obložený chléb nebo šálek kávy v nádražním kiosku. Také strážní se střídali a nosili si navzájem

z nástupišť něco k jídlu, ale mně nedali nic. Došlo mi, že ten bochník chleba a cukr byly míněny jako příděl na cestu a mají mi vystačit až do cíle – ať už jedeme kamkoli. V tu chvíli jsem litoval, že jsem v permské zadržovací cele snědl půl bochníku. Rozhodl jsem se, že zbytek už si budu přísně odměřovat.

Za soumraku jsem snědl malý kousek chleba a opřel se o okno – tentokrát v naději, že usnu. Strážní v kupé se střídali ve spaní, jeden z nich vždy držel hlídku; poručík si našel místo ke spánku jinde ve vlaku. Těsně před setměním jsme přešli řeku, pravděpodobně Čepcu – bylo to kdesi na západ od Kezu. Potom se krajina rozplynula v temnotě a já usnul za drsného kymáčení vlaku a jednotvárného rytmu kol.

Ráno mě jeden ze strážných probudil a odvedl do umývárny, ještě než se začali chodbou trousit ostatní pasažéři. Snědl jsem další kousek chleba a pak jsem hladově sledoval, jak strážní snídají mléko, slaninu a bílý chléb, který dostali na poslední stanici. Před polednem jsme dorazili do Kirova, kde moji dva urostlí strážní spořádali obrovskou porci smažené ryby, borůvek, chleba a mléka. Zase mi nic nedali – jistě měli své rozkazy. Nicméně jejich soustavné debužirování činilo můj hlad o to trýznivějším. Občas jsem proto uždiboval z chleba i navzdory přídělovému řádu, který jsem si stanovil.

A k večeru jsem svůj bochník dojedl celý. Jakmile jsem se pustil do jídla, už jsem nedokázal přestat – takový jsem měl hlad. Dojedl jsem i zbytek cukru a vylízal papírový kornoutek, aby ani zrnko nepřišlo nazmar. Druhý den dopoledne jsem byl tedy o hladu. Jeden ze strážných přinesl z nádraží snídani – žitný chleba, máslo, sýr a několik šálků kávy. Linula se z nich ne-

odolatelná vůně, sliny mi stékaly do krku, jako by někdo otevřel kohoutek. Po celou dobu, kdy jedli, jsem od nich nemohl odtrhnout oči: dal bych nevimco za jedině sousto.

Když jsme vjžděli do stanice v Urenu, jeden strážný vyskočil, aby vystoupil z vlaku, a vyrazil přitom poručíkovi z ruky kus chleba s máslem. Ten, napůl sněžený, spadl na podlahu máslem nahoru. Poručík zaklel, odkopl napůl sněžený krajíc pod sedadlo a vyšel ven z kupé.

Pokušení bylo příliš veliké. Po zbytek odpoledne jsem ten kus chleba lovil nohou pod sedadlem, přičemž jsem se snažil být maximálně nenápadný, aby si toho strážný naproti mně nevšiml. Kdykoli se otočil k oknu nebo do chodbičky, zalovil jsem nohou prudčeji, až jsem do ní začal dostávat křeč. Na ten kousek chleba se nyní upínala veškerá moje pozornost, celé odpoledne jsem strávil pokusy na něj dosáhnout. Myslím, že jsem nikdy v životě takhle nebojoval o trochu jídla.

Konečně jsem ho prstem na noze nahmatal a vykopl jej zpod sedadla směrem dopředu. Kdykoli se strážný podíval jinam, sehnul jsem se, abych ho zvedl. Jakmile se otočil zpět, předstíral jsem, že se škrábu na kotníku, vytahuji ponožku nebo si zavazuji botu. Nakonec se rychle ohlédl a přistihl mě, jak sahám po tom krajíčku. Pohlédl jsem mu do očí a zoufale vydechl: „*Požalujsta!*“ (Prosím!) Neřekl tak ani tak, jen se na mě díval, takže jsem krajíc popadl a zdvihl.

V tu chvíli vešel do kupé poručík. Sevřel jsem ten kousek chleba s máslem v jedné ruce, strčil jej pod loket druhé paže a snažil se tvářit lhostejně. S napětím jsem čekal, jak bude strážný reagovat. Naštěstí mlčel. Když poručík znovu vyšel ven

a strážný se díval za ním, nacpal jsem si celou tu půlku krajíce chleba s máslem do úst a zhltnul ji na jedno polknutí. Konečně jsem něco pojedl.

K večeru jsme dorazili na nádraží v Gorkém. V souladu se zvláštními válečnými opatřeními nastoupily do vlaku vojenské hlídky, byla zhasnuta všechna světla a my se nocí plížili k Moskvě. Za úsvitu jsme se ocitli v prostorách železničního depa poblíž města. Kam až oko dohlédlo, stály na kolejích mučnické vlaky, vojenské a transportní vlaky naložené tanky, nákladními auty, obrněnými vozidly všeho druhu, buldozery a všemožným vybavením.

Jakmile vlak zastavil, vyvedli mě ven – opět s instrukcí, abych se nerozhlížel – a ihned mě přiměli nastoupit do čekajícího vozu. Byl to jen velký prázdný nákladník s lavicemi podél stěn; vzadu měl oddělenou část pro ozbrojenou stráž. Jeli jsme jen malou chvíli, když vůz znovu zastavil. Nejdřív se nic nedělo, ale pak jsem zvenčí zaslechl hlasy vojáků a jak někdo vykřikuje povely. Poté se rozletěly dveře a dovnitř nastrkali asi třicítku mladých lidí. Ačkoli jsme se tam jen stěží vešli, radoval jsem se už jen proto, že jsem měl možnost s někým si promluvit.

Byli to chlapci a dívky z kolchozů, ve věku tak od patnácti do pětadvaceti let. Ačkoli to s námi vzadu dost házelo, jak vůz poskakoval rozbitými ulicemi, podařilo se mi s některými z nich seznámit. Pět mladíků mi řeklo, že jsou zatčeni za „zabití kozy“. Jiné zadrželi za krádež kuřat a některé z dívek za krádež pšenice. Vzadu nás bylo natlačených tolik, že všichni nemohli sedět, a tak jsme se vestoje zmítali sem a tam, naráželi jeden do druhého, otloukali si lokty a kolena a přitom na sebe pokřikovali.

Náhle nákladník s trhnutím zastavil. Dveře se otevřely a strážný začal vyvolávat jména jedno po druhém. Všichni mladí lidé vystoupili a já zůstal ve voze sám. Strážný přibouchl dveře a zaslechl jsem, jak na něj řidič volá: „Honem, nasedej, jedem!“ Zařadil rychlost, převodovka zaskřípala a zase jsme vyrazili na cestu. Opět jsem seděl na lavici úplně sám. Po chvíli jsme náhle zastavili – a nedělo se nic. Slyšel jsem, jak si strážní povídají, potom se jejich kroky vzdalovaly a už jsem rozeznával jen běžné zvuky ulice. Moskva dovede být v září pořádně studená; strážní na korbě již měli na sobě dlouhé vojenské pláště. Vůz neměl žádné topení a kov byl tak chladný, že na dotek až pátil. Nakonec jsem se raději postavil a zkoušel trochu poskakovat, abych se ve svém lehkém oblečení aspoň trochu zahřál.

Asi za hodinu jsem uslyšel sykot páry a skřípot brzdícího vlaku. Dveře se otevřely a opět dovnitř nahnali houf lidí. Tentokrát byli o něco starší, třicátníci a čtyřicátníci. Pozdravili jsme se a vzájemně si vyměnili obligátní otázku: „Za co vás sebrali?“ Většinou to byli rolníci, zatčení za krádeže nebo za vyhýbání se branné povinnosti. Některé zadrželi stejně jako mě – na základě politických obvinění.

Znovu jsme se rozjeli, chvíli se zmítali na nerovných cestách, načež auto zastavilo a zacouvalo. Strážný zase otevřel dveře a vyvolával jména; opět vyvolali všechny kromě mě. Začal jsem se obávat, že na mě zapomněli.

Auto se vrátilo na nádraží. V dálce jsem uslyšel cinkání vlakových zvonců. Byl to dlouhý den a já jsem mrzl a hladověl, měl jsem strašný hlad. Kromě včerejšího kousku krajíce s máslem jsem nic nejedl. Když se teď otevřely dveře, viděl jsem, že venku

padl soumrak. Do vozu nastrkali malou skupinu vojáků, někteří byli v uniformách, jiní v dlouhých kabátech. Většinu z nich zatkli za dezerci, ačkoli mi tvrdili, že se prostě ztratili, většinou prý při přemísťování svých útvarů. Někteří však přiznali, že utekli, jakmile jejich jednotka vyrazila na frontu.

Znovu jsme vyjeli, po čase opět zastavili a někam zacouvali. Strážný opět vyvolal všechna jména až na to moje. Dveře se zabouchly a já zůstal zase sám v té studené, plechové lednici. Potom se dveře rozletěly a strážný na mě houkl: „Jméno?“

„Lipinski, Vladimir Martinovič.“

„Datum narození?“

„Dne 4. listopadu 1910.“

„Obvinění?“

„Článek 58 lomeno 10, odstavec 2.“

„Vychoditě!“ vyzval mě.

Seskočil jsem z vozu, ale zradily mě ztuhlé nohy: klopýtl jsem a málem upadl. Cítil jsem, jak mi kotníky projelo prudké bodnutí. Strážný mě vedl někam dolů do suterénu a strčil mě do nějaké kobky. Zjevně to bylo nějaké vězení. Teprve mnohem později jsem se dozvěděl, že jsem se ocitl v moskevském vězení Lubjanka.

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
PODĚKOVÁNÍ AUTORA	13

KAPITOLA PRVNÍ

ZAČÁTKY

<i>Knězem navzdory všem předpokladům</i>	15
<i>„Na jaře budeme v Rusku!“</i>	31
<i>Pod krycím jménem „Wladimir Lipinski“</i>	47
<i>V rukou NKVD</i>	67

KAPITOLA DRUHÁ

LÉTA VĚZNĚNÍ V MOSKVĚ

<i>Obávaná Lubjanka</i>	83
<i>Saratovské intermezzo</i>	104
<i>Šedovovi se podaří mě „usvědčit“</i>	114
<i>Lubjanská „univerzita“</i>	134
<i>V Butyrce</i>	145
<i>Poslední dny v Lubjance</i>	166

KAPITOLA TŘETÍ

VE VĚZEŇSKÝCH TÁBORECH KOLEM NORILSKU

<i>Cestou na Sibiř</i>	177
<i>V útrokách vlečné lodi „Stalin“</i>	201
<i>Nakladačem uhlí v Dudince</i>	209
<i>Rok v arktických dolech</i>	232
<i>Stavebním dělníkem v Norilsku</i>	247
<i>Tábor č. 4 buduje měďařský kombinát</i>	255
<i>Díky Míšovi se stávám ošetřovatelem</i>	265
<i>Vzpoura</i>	278
<i>Doba mého trestu končí</i>	308

KAPITOLA ČTVRTÁ

NA SVOBODĚ, ALE S OMEZENÝMI MOŽNOSTMI

<i>Odborářem v Norilsku</i>	335
<i>Norilsk – moje farnost</i>	351
<i>Štvancem v Krasnojarsku</i>	375
<i>Nový začátek v Abakanu</i>	393
<i>Moje sestra plánuje návštěvu</i>	407

KAPITOLA PÁTÁ

NÁVRAT DOMŮ

<i>KGB mě udivuje</i>	425
<i>Cítím se jako VIP</i>	442
<i>Požehnání pro Rusko</i>	456